

A mézgás éger rovarvilága

A mézgás éger rovarvilága, a legtöbb hazai fafajhoz hasonlóan, igencsak gazdag. Megtalálhatók benne olyan polifág, általánosan elterjedt fajok, mint a gyapjaslepke, de találhatunk közöttük kifejezetten az égerre specializálódott fajokat is, mint például az *Eriophyes inangulis* nevű gubacsatka. De haladjunk csak fokozatosan, különben könnyű elveszni a sok név és kárkép között.

Általánosan elmondható, hogy az éger rovarközössége nagyfokú hasonlóságot mutat a nyír- és bizonyos átfedést a nyár- és fűzfélék rovarközösségével.

A **levélen** a leggyakoribb károsítók a levelészek. Két, egymáshoz morfológiailag igencsak hasonló faj a **nagy égerlevelész** (*Melasoma aeneum*) és a **kék égerlevelész** (*Agelastica alni*). Mindkét faj tipikus levélbogár mind megjelenésében, mind károsításában: a nemző domború testű, az álca jellegzetes szemölcsökkel borított. A kártételt pedig kezdetben vázasítás, majd a levelek lyuggatása, karéjozása, végül teljes elfogyasztása jellemzi. Hazánkban mindenhol gyakoriak, ahol fő gazdanövényük, az éger előfordul, de ezen túl megrágják a nyár, fűz és nyírfák leveleit is. A nagy égerlevelésznek kettő, a kék égerlevelésznek egy nemzedéke van hazánkban, bár a hosszú peterakási időszak miatt a generációk elhúzódnak és összemosódnak. Inkább az utóbbi faj hajlamos tömegszaporodásra. A levelészek népes családjából persze még számos faj nemzője és álcája fogyasztja az éger levelét (pl.: *Phyllodecta tibialis*, *Galerucella lineola*). További lombrágó bogarak az égeren a levélormányosok (pl.: *Phyllobius arborator*).

Külön ki kell emelni a levéldarazsak álhernyóinak jelenlétét. Rendkívül fálánk állatokról van szó, melyek ráadásul 'ritkán járnak egyedül', így 3-5 fős társaságban néhány óra alatt elfogyaszthatnak egy levelet. Az *Eriocampa ovata* nevű fajt emelném ki, mely a hazai égerekben mindenhol gyakori (1. ábra).

Természetesen nem csak 'hagyományos' módon lehet az éger levelével táplálkozni, lehet abban aknákat is készíteni. Ez jellemző például a bolhaormányosokra, melyek két faja is előfordulhat: a *Rhynchaenus testaceus* és a *R. alni*,

1. ábra

vagy az aknázómolyokra (Gracillariidae), ahol a *Phyllonorycter* nemzetségből több faj is készít aknákat az égeren. Hasonlóan gazdag nemzetség a *Coleophora*, melyből legalább 10 faj (pl.: *C. alnifoliae*) hernyói aknáznak és szövőgetnek az éger levelén. Itt sem szabad megelégedezni a levéldarazsakról, melyek a már előbb említett társas levélfogyasztáson kívül aknázhatnak is. Legjobb példa erre a *Fenusa dohrnii* nevű levéldarázs, amely aknamunkáján túl arról is híres, hogy több kísérletet is végeztek vele a gazdanövény-rovar kapcsolat kutatása során (lásd Erdészeti Lapok CXXX 4. sz. 121. o.). Erdővédelmi jelentősége egyiknek sincs, de jelenlétük folyamatos.

Szintén aknáznak, de már nem a leveleken, hanem a **rügyeken** az

Argyresthia brockeella és az *A. goedartella* hernyói. A sodrómolyok (Tortricidae) közül az *Epinotia tenerana* emelendő ki, mely faj károsítása a virághoz, terméskezdeményhez köthető. A *Curculio betulae* nevű ormányosbogár álcája a termést fogyasztja. A rügyeken, illetve terméseken előforduló rovarközösségnél igen nagyfokú hasonlóság tapasztalható a nyírral.

A gubacsatkák közül az *Aceria brevittarsa* és *Eriophyes inangulis* nevű okoz **gubacsokat** (2. és 3. ábra) a levélen.

A **fiatal hajtásokon** fordul elő az **égerfakabóca** (*Aphrophora alni*). Ez a kis termetű, szívó szájszervvel felfegyverzett rovar ritkán kerül szem elé. Az álcák „kakukknyál” védelmében szívogatnak. Ezt a különleges váladékot,

2. ábra

* NYME EMK Erdőművelési és Erdővédelmi Intézet

3. ábra

mely a kiszáradástól is védi őket, csak a kifejezett imágó hagyja el. A szívogatás helyén a vessző fölreped, megvastagszik, esetenként el is törik. Nem olyan gyakori faj, mint a közeli rokon fűz tajtékös kabóca, de legalább annyi tápnövényen megtalálható.

A **vastagabb ágakon és a törzsön** sokféle rovar megtelepedhet. Ilyen például az **égerfa szitkár** (*Synanthedon spheciformis*). Egy tipikus üvegszárnyú lepkéről van szó, melynek az első pár szárnyán vannak még pikkelyfoltok, de a második pár szárny csak szegélyezett, a többi része csupasz. Jellemző a második potrohszelvényén látható sárga gyűrű is. Jelenlétére utal a fiatal égerfák tövéénél kihulló, összetapadt rágcsálékku-pac, amit nehéz észrevenni, mert a sűrű aljnövényzet többnyire betakarja a kihulló rágcsálékot. Ez a faj szintén előfordul nyíren is. A fiatal fák gyökfő részére egyesével, vagy kis csoportokban lera-kott petéből kikelő álcák befurakodnak a kéregbe, kezdetben a kambiumrétegben rágak, itt telelnek, majd a fatest mélyebb rétegeibe rájáák magukat. A báb ennél a fajnál is, mint a szitkáróknál általában, kibújik a kéreg felszínére és ezt követően repül ki belőle a lepké.

A **tarka égerormányos** (*Cryptorhynchus lapathi*) azon ormányosok közé tartozik, melyek előszeretettel hajtják be ormányukat a test alá, így felületes szemlélő nem is tekinti őket ormányosnak. Álcája tipikus ormányos álca: has felé görbülő, lábatlan, csontszínű, barna fejjel. Az áttelelő nemzök fiatal fák és hajtások kergét rájáák. Az álcák a fatestben fejlődnek ki. A rágás helyén duzzanat keletkezik és jelenlétére rágcsálék is utal. A duzzanat fölötti rész gyakran elhal, letörik. Jelentős a kártétele suháng- és anyatelepeken, valamint fiatalosokban. A rágási helyek kaput nyitnak a baktériumok és gombák további fertőzésének. Ereden-

dően eurázsiai faj, melyet Észak-Amerikába is behurcoltak. Hazánkban előfordul egy- és kétéves fejlődési ciklusú populációja is. Az előbbinél a peték vagy az álcák, az utóbbinál először az álcák, majd a bogarak telelnek át. A generációs típus változhat: egyévesből kétévesre, és viszont. Az egy- és kétéves fejlődésű populációk fejlődési alakjai jelentősen átfedhetik egymást, ezért az átmenetek leírása igen bonyolult. A vegetációs időszakban gyakorlatilag valamennyi fejlődési alakkal találkozhatunk. A nőstény előszere-ttel rakja petéit sebzések (pl. nyesés) köré.

Az **éger díszbogár** (*Dicerca alni*), ahogy az a nevéből is adódik, egy rendkívül dekoratív, fémes fényű bogár. Hazánkban elterjedt, de nem túl gyakori faj. Fő gazdanövénye az éger, de előfordul fűzön, bükkön, gyertyánon, dión és mogyorón is. Általában betegeskedő vagy pusztulófélben lévő fán telepszik meg, de előfordulhat egészséges fán is. Legtöbbször az álcák által készített lapos, a kéreg és a fatest között futó, a szájszék külső részébe mélyedő járatokat figyelhetjük meg. Természetesen nem ez az egyetlen díszbogár faj, ami a mézgás égeren megtalálható. További *Dicerca*, *Lampra* és *Agrius* fajokat is kinevelhetünk egy-egy megfelelő időben levágott ágból.

A cincérek közül több faj is pusztuló, pusztulófélben lévő égerágakban és -törzsekben fejlődik ki. Jellemző képviselőjük a **tarka égercincér** (*Saperda scalaris*), melynek álcája jelentékeny gazdasági kárt nem okoz, de polifág tulajdonsága miatt más fafajokon (pl. gyümölcsök) jelentős lehet. Nem feledjük el azonban a védett fajokat sem! Ilyen például az igencsak polifág **diófacincér** (*Aegosoma scabricorne*), vagy a **nagy fürkészcincér** (*Necydalis major*), melyek gyakran fejlődnek ki éger faanyagban.

A szűbogarak közül az égeren megtalálhatjuk mind a kéregben költő fajokat (pl. *Dryocoetes alni*, *Taphrorychus alni*), mind a fában költőket is (pl. *Xyleborinus alni*). A kéregben költők jelentősége messze elmarad a más fafajokon, különösen a fenyőféléken előforduló fajokétól. A fában költő faj viszont annál érdekesebb. A Japánban 1909-ben leírt faj közel két évtizede ismert Európában, sőt, az 1990-es évek végén megjelent Észak-Amerikában is. Hazai adatunk még nincs a fajról, így jelentőségét is nehéz megítélni.

Összefoglalva megállapítható, hogy az éger rovarközössége nagyfokú hasonlóságot mutat a nyír rovarközösségével, és nagyszámú polifág és specialista rovarnak kínál táplálékot. A megjelenő rovarok kártétele – a csemetekerteket és anyatelepeket leszámítva – minimális, nem veszélyezteti a fák, illetve faállományok fennmaradását. Jelentős mértékben hozzájárul azonban a patakmenti ligeterdők és égerlápok rovarközösségének kialakításához és fenntartásához.

Az Év fája 2010-ben az Ezüst hárs (*Tilia tomentosa* Möncb).

